

Sylwetki

Profiles

Profesor Zofia Sękowska (1924–1997) – twórczyni lubelskiej szkoły pedagogiki specjalnej

Profesor zwyczajny doktor habilitowany Zofia Sękowska (1924–1997) zajmowała się pedagogiką specjalną, była wielce zasłużonym pracownikiem Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego i Wyższej Szkoły Pedagogiki Specjalnej (obecnie Akademii Pedagogiki Specjalnej) w Warszawie.

Urodziła się w Warszawie, gdzie spędziła dzieciństwo i młodość, która przypadła na lata wojny. Szczególnym doświadczeniem w jej życiu był udział w powstaniu warszawskim. W roku 1947 podjęła studia pedagogiczne na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim. Po uzyskaniu magisterium rozpoczęła pracę na tej uczelni w Katedrze Pedagogiki i Psychologii Wychowawczej, kierowanej przez profesora S. Kunowskiego, w charakterze asystenta. Prowadziła szeroką działalność dydaktyczną, specjalizując się w zakresie psychologii wychowawczej i rehabilitacyjnej oraz pedagogiki specjalnej.

W 1961 roku uzyskała na Uniwersytecie Warszawskim tytuł doktora nauk humanistycznych na podstawie dysertacji *Próba wyjaśnienia procesu adaptacji osobistej i społecznej człowieka ociemniałego*. Promotorem rozprawy była profesor Maria Grzegorzewska.

W 1966 roku Zofia Sękowska podjęła pracę na Uniwersytecie Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, gdzie w 1969 roku został przeprowadzony jej przewód habilitacyjny. Podstawą habilitacji była praca *Poznawanie rzeczywistości przez dzieci niewidome w procesie nauczania*. W latach 1970–1977 pracowała na UMCS na stanowisku docenta. W 1977 roku Rada Państwa nadała

Zofii Sękowskiej tytuł profesora nadzwyczajnego, a w 1987 roku – profesora zwyczajnego.

Badania naukowe Profesor oraz tematy jej publikacji skupiały się na rozwoju i wychowaniu dzieci z różnym rodzajem i stopniem niepełnosprawności, a także rehabilitacji osób dorosłych, które straciły sprawność fizyczną w wieku dojrzałym.

Szczególnym przedmiotem jej zainteresowań, badań, publikacji oraz obszarem pracy społecznej i dydaktyczno-wychowawczej była tyflogologia, czyli teoria i praktyka edukacji i rehabilitacji osób niewidomych i słabowidzących. Dziedziną tą zajmowała się, uwzględniając aspekty psychologiczne, pedagogiczne i socjalne rehabilitacji. Uważała, że jest ona ściśle uzależniona również od osiągnięć innych dyscyplin naukowych, np. okulistyki i tyfłotechniki. Dzięki nim możliwe jest zmniejszenie skutków uszkodzenia wzroku poprzez przekraczanie barier poznawczych i społecznych.

Profesor Zofia Sękowska przyjmowała tezę, że „charakterystyczną tendencją rozwoju współczesnej nauki jest coraz większy humanizm i antropocentryzm” (Sękowska 1998, s. 25). Człowiek stanowi przedmiot badań zarówno dyscyplin filozoficznych, jak i nauk szczegółowych. Ten humanistyczny trend współczesnej nauki znalazł również swój wyraz w powstaniu odrębnych specjalizacji, zajmujących się człowiekiem niepełnosprawnym w ramach medycyny, psychologii, pedagogiki i techniki. W tym ich zakresie, w którym zajmują się one człowiekiem o obniżonej sprawności, zbliżone są do siebie tak dalece, że konieczna jest ich integracja.

Celem integracji nauk o człowieku jest:

1) uogólnianie wyników badań poszczególnych dyscyplin, dzięki czemu powstałaby nauka teoretyczna o dużym stopniu ogólności, obejmująca całokształt wiedzy o etiologii, fenomenologii, profilaktyce, terapii i rewalidacji upośledzeń psychofizycznych;

2) inspirowanie wspólnych badań, co umożliwiłoby wszechstronne ujęcie problemów pedagogiki specjalnej – jest to ważne, gdyż w przypadku zaburzonych sprawności obowiązuje prawo wpływu parcjalnego uszkodzenia na całokształt warunków rozwojowych, a więc na całokształt tworzącej się osobowości, jej cech, przeżyć i doświadczeń oraz na całokształt jej relacji z otoczeniem, których równowaga jest u osób specjalnych w sposób swoisty zachwiana;

3) wysuwanie praktycznych wniosków z badań naukowych i wdrażanie ich w życie, tzn. wykorzystanie ich do doskonalenia procesu rewalidacji osób upośledzonych, realizowanego przez współdziałających ze sobą i uzupełniających się specjalistów, tj. pedagogów, psychologów, lekarzy, socjologów, prawników i techników (Z. Sękowska 1979, s. 41).

W licznych wystąpieniach i opracowaniach Profesor podkreślała interdyscyplinarny charakter pedagogiki specjalnej i wszystkich jej subdyscyplin, tj.: tyflopedagogiki, surdopedagogiki, oligofrenopedagogiki i innych.

Bazą dla wszystkich działów pedagogiki specjalnej są metodologiczne i teoretyczne podstawy pedagogiki ogólnej. Oprócz tego każdy z jej działów ma sobie tylko właściwe powiązania z dyscyplinami psychologicznymi, np. psychologią rozwojową, psychologią kliniczną, psychologią wychowawczą, psychopatologią, a także z dyscyplinami wchodzącymi w skład nauk medycznych oraz z socjologią i naukami prawno-ekonomicznymi (Sękowska 1979, s. 36).

Profesor wychodziła z założenia, że dopiero interdyscyplinarne badania i wdrożenia ich wyników pozwalają wszechstronnie poznać i prawidłowo realizować proces rewalidacji oraz adaptacji społecznej ludzi obarczonych niepełnosprawnością. Poprzez interdyscyplinarne podejście możliwe jest wykrywanie oraz dynamizowanie dyspozycji kompensacyjnych i adaptacyjnych osób niepełnosprawnych.

Profesor Zofia Sękowska prezentowała pogląd – poparty szerokimi badaniami – że niepełnosprawność jest jednym z czynników kształtujących osobowość człowieka. Niepełnosprawność jest stresorem, jednak stres ten nie determinuje rozwoju osobowości w sposób jednoznaczny, gdyż człowiek przeżywa go w zależności od cech swego systemu nerwowego i odporności na frustracje, od struktury swojej osobowości i hierarchii wartości, które go inspirują do działania, a także od warunków społeczno-ekonomicznych, w jakich żyje, od postaw otoczenia wobec niego oraz od stopnia swego wykształcenia, pełnionej roli społecznej i rodzaju pracy. Czynniki te oraz specjalne wychowanie i nauczanie osób niepełnosprawnych warunkują ich adaptację społeczną i pozwalają na maksymalną integrację.

Zofia Sękowska, wychodząc naprzeciw potrzebom społecznym, stworzyła w 1970 roku Zakład Psychopedagogiki Specjalnej na Wydziale Humanistycznym UMCS. Nazwa Zakładu, który wkrótce podjął pracę naukowo-dydaktyczną, podkreśla integralne współdziałanie pedagogiki specjalnej i psychologii klinicznej w rozwiązywaniu teoretycznych i terapeutycznych problemów rehabilitacji osób niepełnosprawnych. Profesor uważała, że w codziennej praktyce granice między aspektami psychologicznymi i pedagogicznymi pracy rewalidacyjnej są mało uchwytnie, gdyż psycholog, zajmując się analizą mechanizmów zaburzeń oraz prawidłowością rozwoju i funkcjonowania psychiki przy odchyleniu od normy psychofizycznej, często zajmuje się również terapią tych zaburzeń. Podobnie pedagodzy, podejmując sprawy organizowania właściwych warunków życia oraz metod i treści kształcenia specjalnego, bazują na wiedzy o psychologicznych zjawiskach i uwarunkowaniach wpływu wychowawczego. Właśnie dlatego Profesor starała się upowszechniać termin „psychopedagogika specjalna” jako nazwę dys-

cypliny zajmującej się rewalidacją – rehabilitacją ludzi odbiegających od normy psychofizycznej.

Integracja psychologii i pedagogiki specjalnej występuje szczególnie wyraźnie przy badaniu i ustalaniu możliwości rozwojowych dzieci niepełnosprawnych i mechanizmów kompensacji, przy przystosowywaniu form organizacyjnych szkolnictwa, treści programów i metod pracy rehabilitacyjnej, przy wykrywaniu pozytywnych dyspozycji i potencjalnych uzdolnień dzieci z różnym rodzajem i stanem niepełnosprawności. Dzięki temu można bazować w oddziaływaniu rehabilitacyjnym nie na brakach, będących skutkiem upośledzeń, ale na dyspozycjach rozwojowych, które pozostały. Warunkiem ich stymulowania jest stworzenie mechanizmów pedagogicznych działających harmonizująco i tonizująco na system nerwowy dziecka oraz wzmagających jego dynamizm rozwojowy (Sękowska 1979 s. 39–40).

Interdyscyplinarny charakter psychopedagogiki specjalnej stanowił punkt wyjścia nowoczesnej i twórczej koncepcji tzw. lubelskiej szkoły pedagogiki specjalnej, stworzonej przez Profesor. Główne założenia lubelskiej szkoły pedagogiki specjalnej stanowią następujące sformułowania:

1) badania problemów rewalidacji osób niepełnosprawnych i resocjalizacji osób niedostosowanych społecznie mają charakter interdyscyplinarny,

2) w badaniach przebiegu i uwarunkowań oraz efektywności procesu rewalidacji i resocjalizacji wychowanków stosowane są metody psychologiczne, pedagogiczne, socjologiczne, a w diagnostyce także medyczne,

3) zachodzi sprzężenie zwrotne pomiędzy etiologią, fenomenologią, profilaktyką i terapią osób niepełnosprawnych i nieprzystosowanych,

4) realizowanie procesu rewalidacji przebiega w integracji społecznej oraz przez częściową integrację kształcenia i zatrudnienia osób niepełnosprawnych, według uwarunkowań osobowościowych, sytuacji środowiskowej i ekonomicznej, zgodnie z ich potrzebami i dyspozycjami, w zależności od merytorycznych i finansowych kompetencji szkół i zakładów pracy,

5) kompleksowe badania psychologiczne, pedagogiczne i medyczne pozwalają na różnicowanie pierwotnych defektów i ich wtórnych konsekwencji oraz na profilaktykę,

6) integracja psychologii i pedagogiki specjalnej występuje szczególnie przy badaniu dyspozycji rozwojowych dzieci niepełnosprawnych oraz ich mechanizmów kompensacji, a także przy wypracowywaniu systemu kształcenia specjalnego i metod pracy pedagogicznej, jak również psychoterapeutycznej (Sękowska 1994, s. 122–123).

Interdyscyplinarność jest charakterystyczna dla szkoły lubelskiej w metodologii badań, opracowywaniu koncepcji oraz metod oddziaływania pedagogiki specjalnej w płaszczyźnie edukacji, rehabilitacji i resocjalizacji.

Pedagogika specjalna jest nauką stosowaną, wymagającą integracji kilku dyscyplin celem rozwiązywania złożonych problemów badawczych, diagnostycznych i terapeutycznych (Z. Sękowska 1994, s. 122).

Zdaniem Profesor Zofii Sękowskiej (1994), punktem wyjścia oddziaływań pedagogicznych powinno być wykrywanie pozytywnych dyspozycji rozwojowych oraz potencjalnych uzdolnień rozwojowych dzieci niepełnosprawnych, nie zaś ocenianie ich poprzez ich braki i nieodwracalne defekty. „W oddziaływaniu usprawniającym trzeba opierać się nie tylko na brakach, które są skutkiem upośledzeń, ale na dyspozycjach rozwojowych, które pozostały – uważała Profesor (Sękowska 1998, s. 24). Warunkiem stymulowania tych dyspozycji i uzdolnień jest tworzenie systemu pedagogicznego o walorach terapeutycznych i rewalidacyjnych.

Problemem szczególnie ważnym i ciągle aktualnym dla pedagogiki specjalnej jest, zdaniem Profesor, zagadnienie integracji w edukacji dzieci niepełnosprawnych. Profesor Sękowska doceniała znaczenie i walory integracyjnego kształcenia, ale również miała na uwadze jego wady i zagrożenia dla indywidualnego rozwoju i funkcjonowania dzieci oraz dla całego systemu kształcenia specjalnego. Warunkiem integracji kształcenia dzieci specjalnych jest zintegrowane działanie rodziny, szkoły oraz czynników społecznych, uczestniczących w procesie rewalidacji. Zintegrowana pomoc ma znaczenie bezpośrednie i pośrednie dla dobra dzieci niepełnosprawnych, ponieważ stwarza atmosferę i warunki sprzyjające akceptacji społecznej. Profesor optowała zdecydowanie za systemem częściowej integracji kształcenia specjalnego. Jej zdaniem, hasło pełnej, totalnej integracji kształcenia wszystkich dzieci – także z niepełnosprawnością intelektualną – nie zawiera rzeczywistych potrzeb i dyspozycji uczniów niepełnosprawnych, stawia je w sytuacjach stresowych w społeczności szkolnej, uświadamiając im nie tylko własne trudności, ale także inność, która budzi postawy odrzucenia w różnych, zawsze przykrych dla niego formach. Powszechna integracja, zdaniem Profesor, jest szlachetną ideą, bardzo trudną do realizacji z perspektywy pedagogicznej i psychologicznej. Wychowanie i przygotowanie dzieci do integracji ze społeczeństwem może dokonywać się w różnych formach organizacji i metodyki kształcenia, w zależności od potrzeb, dyspozycji i efektów, które osiągną. Ich samopoczucie i sukcesy – czy to w szkole ogólnodostępnej, czy specjalnej – zależą przede wszystkim od postaw społeczeństwa wobec nich (Sękowska 1979, 1994).

Przedmiotem zainteresowania Zofii Sękowskiej było również kształcenie kadr pedagogicznych do pracy z osobami niepełnosprawnymi, które musi obejmować przygotowanie do pracy w różnych ośrodkach szkolno-wychowawczych, głównie nauczycieli, wychowawców, a także terapeutów zajmujących się reedukacją oraz rehabilitacją i resocjalizacją uczniów o obniżonej sprawności i z trudnościami przystosowawczymi w szkolnictwie ogólnodostępnym. Kształcenie pedagogów

specjalnych ma przygotować także pracowników dla poradnictwa wychowawczo-zawodowego i rehabilitacyjnego, pracowników socjalnych i administracyjnych w tej dziedzinie. Profesor zwracała uwagę na to, że zgodnie z tendencjami światowymi coraz więcej dzieci niepełnosprawnych będzie trafiało do szkół ogólnodostępnych. Dlatego bardzo ważnym zadaniem jest doskonalenie merytoryczne, metodyczne i organizacyjne wszystkich nauczycieli.

W 1973 roku na nowo organizowanym na UMCS Wydziale Pedagogiki i Psychologii Zofia Sękowska rozpoczęła wykłady z pedagogiki specjalnej i starania o utworzenie takiego kierunku, co wiązało się z koniecznością opracowania programu studiów. Była orędownikiem spraw osób niepełnosprawnych. Wykazywała szczególną troskę o przygotowanie kadr dla szkolnictwa specjalnego. Zorganizowany i kierowany przez Profesor Zakład Psychopedagogiki Specjalnej rozpoczął w 1973 roku kształcenie studentów w zakresie pedagogiki specjalnej, zarówno systemem stacjonarnym, jak i zaocznym. Absolwenci tego kierunku to wysoko wykwalifikowana kadra tyflopedagogów, oligofrenopedagogów i reedukatorów pracujących we wszystkich ośrodkach szkolno-wychowawczych na terenie całego kraju. Dla tych nauczycieli, którzy rozpoczęli pracę w placówkach specjalnych bez pełnych kwalifikacji, Profesor utworzyła Podyplomowe Studium Pedagogiki Specjalnej o specjalności tyflopedagogika i oligofrenopedagogika.

Prof. dr hab. Zofia Sękowska była promotorem (na UMCS) 338 prac magisterskich. Z dużym zaangażowaniem pracowała na rzecz rozwoju młodej kadry naukowej. Pod jej kierunkiem powstały 22 prace doktorskie. Profesor zrecenzowała 16 dysertacji doktorskich oraz uczestniczyła jako recenzent w 15 przewodach habilitacyjnych.

Profesor prowadziła badania zespołowe dotyczące modernizacji systemu kształcenia specjalnego w szkołach dla niewidomych i niedowidzących w ramach ministerialnego problemu węzłowego. Prowadziła również badania dotyczące rewalidacji zawodowej inwalidów wzroku w ramach grantu przyznanego przez MEN. Wyniki badań empirycznych i analiz teoretycznych opublikowała w 15 monografiach, 9 pracach zbiorowych, których była redaktorem, a ponadto w 125 artykułach zamieszczonych w pracach zbiorowych, redagowanych np. przez prof. A. Hulka, prof. J. Pańczyka i innych, a także w czasopismach krajowych i zagranicznych. Najczęściej w takich, jak „Szkoła Specjalna”, „Roczniki Filozoficzne KUL”, „Przegląd Tyflogiczny”, „Studia Pedagogiczne”, „Lubelski Rocznik Pedagogiczny”, „Logopedia”, „Ruch Nauczycielski”, „Zdrowie Psychiczne”, „Oświata i Wychowanie”, „Nowa Szkoła”, „Biuletyn Zakładu Badawczego Związku Spółdzielni Inwalidów”, „Nowa Szkoła”, „Świat Ciszy”, „Pochodnia”. Książki i skrypty jej autorstwa są wykorzystywane w kształceniu pedagogów specjalnych we wszystkich ośrodkach akademickich.

W ostatnich miesiącach życia Profesor złożyła do druku najnowszy podręcznik pt. *Wprowadzenie do pedagogiki specjalnej*. Podręcznik, wydany przez

Wydawnictwo WSPS w Warszawie w 1998 roku (wznowiony w 2001), posiada wybitne walory naukowe, poparte autorytetem autorki oraz jej doświadczeniem w działalności dydaktycznej i społecznej.

Profesor Zofia Sękowska była inicjatorem i organizatorem licznych konferencji naukowych, sama też czynnie uczestniczyła w ogólnokrajowych, międzynarodowych i zagranicznych konferencjach poświęconych problemom osób niepełnosprawnych, np. w Berlinie, Warnie, Insbrucku, Ołomuńcu, Karlowych Varach, Budapeszcie. W ramach współpracy międzyuniwersyteckiej Profesor razem ze swoimi studentami brała udział w polsko-niemieckich seminariach naukowo-szkoleniowych, a także konferencjach organizowanych przez Instytut Pedagogiki Specjalnej i Leczniczej Wolnego Uniwersytetu w Berlinie. Uczestniczyła w otwarciu wystawy prac powstałych w ramach polsko-niemieckich seminariów organizowanych w latach 1987–1989.

Profesor Zofia Sękowska w latach 1983–1988 opracowała hasła z zakresu pedagogiki specjalnej do *Międzynarodowego słownika pedagogiki specjalnej*.

W latach 1981–1982 pełniła funkcję dziekana Wydziału Pedagogiki i Psychologii UMCS, w latach 1970–1991 kierowała Zakładem Psychopedagogiki Specjalnej (od momentu jego utworzenia do przejścia Profesor na emeryturę). Była również członkiem Senatu UMCS.

Pracowała aktywnie na rzecz wielu organizacji naukowych i społecznych o zasięgu ogólnokrajowym i lokalnym. Szczególnie ważna była dla niej praca w licznych organizacjach społecznych działających na rzecz osób niepełnosprawnych. Pełniła funkcję przewodniczącej Komisji Programowej Szkolnictwa Specjalnego Ministerstwa Oświaty i Wychowania oraz Zespołu Dydaktyczno-Wychowawczego Ministerstwa Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki. Była członkiem Komitetu Nauk Pedagogicznych PAN, Towarzystwa Naukowego KUL, Lubelskiego Towarzystwa Naukowego, Towarzystwa Logopedycznego, Polskiego Towarzystwa Psychologicznego, Polskiego Towarzystwa Higieny Psychiczej, Towarzystwa do Badań nad Upośledzeniem Umysłowym, Polskiego Towarzystwa Filozoficznego, Polskiego Towarzystwa Rehabilitacji, Towarzystwa Wolnej Wszechnicy Polskiej oraz Głównej Komisji Kwalifikacyjnej do spraw Stopni Specjalizacji Zawodowej IKN im. W. Spasowskiego. Profesor przewodniczyła również Społecznemu Komitetowi Budowy Wioski Sierocej, a także Komitetowi Redakcyjnemu czasopisma „Szkoła Specjalna”.

Profesor Zofia Sękowska współpracowała z licznymi organizacjami pozarządowymi działającymi na rzecz osób niepełnosprawnych, takimi jak: Komitet Opiekuńczy Polskiego Związku Głuchych, Komitet Pomocy Dzieciom Specjalnej Troski przy Towarzystwie Przyjaciół Dzieci, Zarząd Oddziału Lubelskiego Towarzystwa Walki z Kalectwem, Rada Naukowa Polskiego Związku Niewidomych oraz Rada Społeczna Centralnego Poradnictwa Wychowawczo-Zawodowego, udzielając im fachowego wsparcia.

Profesor była członkiem międzynarodowych towarzystw naukowych, takich jak: European Regional Committee of the World Council for the Welfare of the Blind, International Labour Office, Europäischen Blindenunion, Światowej Rady Pomocy Niewidomym i innych.

Aktywnie uczestniczyła w pracach Niezależnego Związku Zawodowego Solidarność, którego była członkiem od 1980 roku. Sprawowała funkcję eksperta Zarządu Regionu.

W uznaniu zasług w zakresie działalności naukowej, dydaktycznej i społecznej Profesor Zofia Sękowska otrzymywała wysokie odznaczenia państwowe, w tym Złoty Krzyż Zasługi (1973 r.), Medal Komisji Edukacji Narodowej (1973 r.), Medal XXX-lecia PRL (1974 r.) oraz Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski (1978 r.). Za pracę naukową i dydaktyczno-wychowawczą została uhonorowana czterema nagrodami Ministra Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki (II i III stopnia) oraz licznymi nagrodami J. M. Rektora UMCS.

Ponadto Profesor uhonorowana została Nagrodą im. S. Konarskiego, przyznaną za zasługi w dziedzinie pedagogiki, Nagrodą im. W. Silhana, przyznaną przez PZN za wybitne zasługi na rzecz środowiska niewidomych, Odznaką za Wzorową Pracę w Służbie Zdrowia i wieloma innymi.

Dla uczczenia jubileuszu 70-lecia urodzin i 45-lecia pracy zawodowej Profesor Zofii Sękowskiej Zakład Psychopedagogiki Specjalnej zorganizował w dniach 22–23 kwietnia 1994 roku ogólnopolską konferencję naukową nt. *Pedagogika specjalna – historia, terażniejszość i wyzwania przyszłości*. W uroczystościach jubileuszowych i konferencji naukowej wzięło udział wielu uczniów i współpracowników Profesor ze wszystkich uniwersytetów i wyższych szkół pedagogicznych z całej Polski. Uczestniczyli w niej również przedstawiciele związków inwalidzkich, spółdzielni, a także nauczyciele ze szkół specjalnych i pracownicy poradni psychologiczno-pedagogicznych.

Jubileusz miał bardzo podniosły charakter i uroczystą oprawę. Dużym przeżyciem dla wszystkich było wręczenie Pani Profesor przez najmłodszych pracowników Zakładu Psychopedagogiki Specjalnej wyjątkowej książki – charakteria dla Profesor Zofii Sękowskiej – zatytułowanej *Człowiek niepełnosprawny. Problemy autorealizacji i społecznego funkcjonowania*, pod redakcją prof. dr hab. Marii Chodkowskiej, opublikowanej przez Wydawnictwo UMCS. Książka ta, oprócz rozdziałów okolicznościowych, zawiera cenne artykuły wielu współpracowników Jubilatki, poświęcone problemom rehabilitacji osób niepełnosprawnych.

Profesor Zofia Sękowska była dla swoich studentów i współpracowników nie tylko nauczycielem, autorytetem naukowym, ale także wzorem osobowym i wielkim autorytetem moralnym. Dla wszystkich życzliwa, troskliwa, ale również podobnie jak wobec siebie wymagająca, a czasami nawet surowa.

Swoich studentów Profesor uczyła wrażliwości na problemy osób niepełnosprawnych, a także utwierdzała w przeświadczeniu, że dla pedagoga specjalnego

ważna jest nie tylko wiedza merytoryczna, ale również określone cechy osobowe, refleksyjność i odpowiedzialność za słabszych i wymagających wsparcia. Umiała w swoich uczniach i współpracownikach rozbudzić głęboką potrzebę kontynuowania humanistycznej idei, którą tworzyła i której poświęciła całe swoje zawodowe życie. I tę właśnie ideę najogólniej określa się mianem lubelskiej szkoły pedagogiki specjalnej.

Profesor cieszyła się w kraju – i nie tylko – ogromnym autorytetem naukowym, ale badania wiązała ściśle z praktyką; niejednokrotnie angażowała się bezpośrednio w pracę instytucji specjalnych oraz w indywidualne losy osób potrzebujących jej rady i wsparcia. Jest wiele osób, które dużo zawdzięczają Profesor Zofii Sękowskiej: poza bezpośrednimi jej współpracownikami z Zakładu Psychopedagogiki Specjalnej UMCS, są to uczeni, często wybitni, pracujący we wszystkich ośrodkach naukowych w kraju, którzy byli przez nią (w swoim czasie) inspirowani, recenzowani, promowani, ale są to też pracownicy resortu szkolnictwa specjalnego, tzn. ośrodków szkolno-wychowawczych, szkół specjalnych, szkół życia, poradni psychologiczno-pedagogicznych, poradni specjalistycznych, ośrodków kuratorskich, związków inwalidzkich w całym kraju, którzy byli jej studentami i są dobrze przygotowani do pracy.

W życiu prywatnym była żoną Modesta Sękowskiego (zmarłego w 1972 roku), matką czterech synów i babcią jedenaściorga wnucząt. Wraz ze swoim mężem współtworzyła Lubelską Spółdzielnię Inwalidów Niewidomych, która później, po śmierci swojego wieloletniego prezesa, przybrała imię Modesta Sękowskiego.

Profesor nieraz mawiała, że „należy tak żyć, jakby się miało umrzeć jutro, i tak pracować, jakby się miało żyć wiecznie”. Ta myśl była adekwatna do jej postawy życiowej.

W pamięci swoich studentów i współpracowników Profesor Zofia Sękowska pozostanie jako człowiek wielkiego formatu, olbrzymiego serca, odwagi i pracowitości, ale także niezwyklej skromności.

Szczególnym dowodem uznania dla jej osoby i dzieła jest obranie imienia Profesor Zofii Sękowskiej przez społeczności trzech ośrodków szkolno-wychowawczych: dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnej intelektualnie w Chełmie i Radzyniu oraz dla dzieci i młodzieży z niepełnosprawnością wzroku w Lublinie.

Realizacja koncepcji lubelskiej szkoły pedagogiki specjalnej widoczna jest w pracach badawczych i wdrożeniowych pracowników Zakładu Psychopedagogiki Specjalnej, który nieprzerwanie funkcjonuje w strukturze Wydziału Pedagogiki i Psychologii UMCS od 1970 roku. Realizowane projekty badawcze i publikacje wykazują pewną ciągłość i kontynuację głównych założeń inicjatorce. Choć istotą koncepcji przyjmowana jest w jej tradycyjnym rozumieniu, to zmieniające się czasy, warunki, potrzeby i wymagania powodują konieczność rozwijania pewnych wątków i założeń tej szkoły.

Obecnie znacznie rozszerzył się zakres pedagogiki specjalnej ze względu na jej obszar działania, jak również przedmiot i podmiot. Człowiek z niepełnosprawnością jest podmiotem procesu edukacji i rehabilitacji ze szczególnym akcentowaniem zasady personalizacji, czyli dostrzegania w tym procesie osoby ludzkiej niezależnie od rodzaju i stopnia doświadczanej przez nią niepełnosprawności. Proces edukacji i rehabilitacji obejmuje osoby z niepełnosprawnością w całym biegu ich życia – od wczesnego wspomaganie rozwoju po działania w zakresie andragogiki specjalnej. Realizowany jest w rodzinie, instytucjach specjalnych lub w instytucjach ogólnodostępnych w formie inkluzji czy integracji z zabezpieczeniem psychopedagogicznego wsparcia.

Dzięki indywidualnemu rozwojowi poszczególnych pracowników Zakładu Psychopedagogiki Specjalnej zostały wyakcentowane i rozwinięte określone kierunki naukowo-badawcze, realizowane w wyłonionych z zakładu macierzystego nowych zakładach: Socjopedagogiki Specjalnej (1999) i Pedagogiki Resocjalizacyjnej (2005).

W pracy naukowo-badawczej i dydaktycznej, realizowanej przez większość pracowników tych trzech zakładów, wyraźnie widoczna jest tendencja do kontynuacji założeń lubelskiej szkoły pedagogiki specjalnej, sformułowanych przez Profesor Zofię Sękowską. Aktualne koncepcje, projekty badawcze i działania aplikacyjne muszą uwzględniać zmieniające się uwarunkowania, potrzeby i wyzwania związane z procesem edukacji i rehabilitacji osób niepełnosprawnych w dynamicznej sytuacji społecznej, kulturowej i ekonomicznej kraju.

Zofia Palak

BIBLIOGRAFIA

- Sękowska Z. (1979), *Interdyscyplinarny charakter pedagogiki specjalnej*, [w:] A. Hulek (red.), *Współczesne teorie i tendencje wychowania i kształcenia specjalnego*, PAN, Komitet Nauk Pedagogicznych, „Studia Pedagogiczne” XL.
- Sękowska Z. (1994), *Główne kierunki badań naukowych w Zakładzie Psychopedagogiki Specjalnej Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej*, „Lubelski Rocznik Pedagogiczny” 1995, XVI.
- Sękowska Z. (1998), *Wprowadzenie do pedagogiki specjalnej*, Warszawa: Wydawnictwo WSPS.
- Palak Z., Bujnowska A., Lewicka A. (2002), *Wykaz publikacji i innych osiągnięć prof. zw. dr hab. Zofii Sękowskiej 1924–1997*, Lublin: Wydawnictwo UMCS.